

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

Tarp dviejų žodžių

2013-01-18

ŽURNALAS: LITERATŪRA IR MENAS

TEMA: Atmintis

AUTORIUS: Kornelijus Platelis

DATA: 2013-01

Tarp dviejų žodžių

Kornelijus Platelis

Kai prieš porą savaitių Statistikos departamentas pateikė duomenis apie Lietuvos gyventojų sumažėjimą per pastaruosius metus, Stasys Stacevičius „į maždaug Utenos rajono gyventojų skaičių“, kaip skelbė radijas, dar įskaičiuotas nebuvo. Žinia, kad gyvas jis jau tikrai nebeatsiras ir nebenusišypsos, kaip vienas temoka, pasklido tik sausio 10. Nuo pat vaikystės visais metų laikais klajojęs savo gimtinės laukais ir miškais tarsi partizanas be šautuvo, gruodžio 18 nebesiekė savo kelionės tikslo. Gilus sniegas greičiausiai išsekino jėgas, o visur, lauke ir namuose, tvyrantis šaltis sukaustė valią. Sausio 12 dieną palaidojome jį ramiai ir oriai Merkinės kapinėse šalia tėvų ir gentainių. Liko nepasakyti jo žodžiai, neparašyti eilėraščiai. Ar jų mums trūks kasdien tūkstančių upių pildomoje žodžių jūroje? Manau, vis tiek trūks. Nes poezija, kaip sakydavo kitas jotvingis Sigitas Geda, slypi plyšyje tarp dviejų žodžių. O kas ten galėtų slypėti, jei ne jausmas? Nors žodžiai priklauso visiems, gyvenimo pojūtis ir jo į poeziją siunčiamas jausmas priklauso tik tam, o ne kitam žmogui. Stasio jausmas liko tarp jo parašytų eilėraščių žodžių, jo atnaujinto besikaupiančios gyvenimo patirties ir įžiebto naujų išpūdžių nebeatirsime.

Ten pat, išsakytuose ir nutylėtuose jausmuose, tūno ir mūsų gyvenimai. Vienu tvarkingi, rutiniški, apgalvoti, kitų spontaniški, kupini atsitiktinumų, tesuplanuoti šiai dienai. Vienu apnuodyti sveikos gyvensenos ir nuolatinio savęs muštravimo, kitų – nesirūpinimo savo laikinuoju būstu ir žalingų įpročių. Jie visi pasibaigia vienodai, ir nė vienas neišvengia kančių. Sakote – kokybė ir trukmė? Trukmė, liudijanti kokybę? Galbūt. Tačiau – kas ta kokybė? Patogus šiltas būstas, geras maistas, galimybė iš vieno taško nukakti į kitą, esant minimaliai tikimybei be jėgų atsidurti sniego tyruose, galimybė mėgautis menais, kelionėmis ar kurortais? Ir kas ta trukmė, kurios visi geidžiame net ir tada, kai apie kokybę net pagalvoti nebėra prasmės?

Daugelis žmonių žino, koks gyvenimas yra teisingas ir koks ne. Tačiau, kaip gyvena mūsų artimas, galime vaizduotis tik pagal išorinius požymius. O šie nedažnai liudija žmogaus gyvenimo pojūtį, jo jausmus, jo tikrąją kokybę. Šiek tiek daugiau esminių

jausmų savo kūriniais atskleidžia tik poetas, menininkas. Tačiau ką žmogui reiškia jausmai, suvokimai, poezija ar kuris kitas menas, kurį jis kuria ar kontempliuoja? Vieniems atrodo, kad nieko, kitiems – kad viską. O greičiausiai nėra nei tokių, nei tokių, visi mūsų įsivaizdavimai esti „tarp“. Nors dėl Stasio nebūčiau tikras. Poezija į savo žemę jis rėmėsi kur kas tvirčiau nei kojomis.

Tad sausio 10-ąją įsitikinome, kad lietuvių tauta pernai sumažėjo dar vienu „gyventoju“, vienu tū, kuris šią statistiką galėjo pabloginti tik tokiu būdu, kuris nieku gyvu nebūtų pasitraukęs iš savo laukų ir miškų, nes jo sąmonė nesiūlė jokio pasitraukimo plano, kaip kokiam partizanui – į žeminę arba į žemę. Kuris neprisitaikė nei prie anos, nei prie šios tvarkos ir nesistengė to padaryti.

Statistika – rimta ūkio šaka, leidžianti prognozuoti ekonomiką, planuoti ateitį. Tačiau pati „lietuvių tauta“, sutikime, tai kultūros reiškinys. Nežinia, kokia to menamo „Utenos rajono“ dalis buvo prisirišusi prie savo kultūros, laikė ją savo gyvenimo dalimi, bet ji yra ir tikrai niekur nepasitraukė. O tik pakeitė adresą. O štai su Stasiu į žemę pasitraukė dalis jo viešai paliudytos kultūros, kurios jokia statistika įvertinti nepajėgtų. Ją įvertiname kiekvienas subjektyviai pagal savo įsivaizdavimus, esančius „tarp“.

Ta savo kultūrą puoselėjanti tauta taip pat idėjiškai nevienalytė, ne vieno tikėjimo, nevienodų dorovinių nuostatų, skirtingos socialinės padėties. Ji myli ir neapkenčia, diskutuoja, ginčijasi, pykstasi, kaltina vienas kitą, valdžią, nepajėgiančią įtvirtinti teisingumo ir telkti visuomenės, stebuklingai pralobusius bendrapiliečius, besistengiančius dar labiau pralobti savo darbuotojų sąskaita. Dalis nebematančių perspektyvos emigruoja, dalis sugrįžta. Dalis lieka kultūroje, dalis iš jos pasitraukia. Viešoji erdvė kupina aistringų žodžių, kuriuos vis nupučia laiko vėjas. Išlieka tik tai, kas tarp žodžių – tylą ir nesumeluotą buvimo jausmą, kurį nebent tik dangaus angelai sugeba surašyti į savo knygas.